

15. Interpelácia poslanca Národnej rady Slovenskej republiky J. Mičovského na dočasne povereného ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky J. Horeckého podaná 11. apríla 2023 vo veci problematiky informačných databáz, ktoré zabezpečovalo Centrum pre vedecko- technické informácie SR v období rokov 2019-2023

KANCELÁRIA PREDSEDU NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY		
Dátum zaevidovania: 11-04-2023		
Číslo spisu: 72675-144/2023		
Listy: 1	Prílohy: 1/4	
RZ	ZH	LU

Bratislava 29.03.2023

Vážený pán minister Horecký,

v súlade s ust. čl. 80 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v platnom znení a ust. § 129 zákona č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v platnom znení si Vám dovoľujem podať nasledovnú interpeláciu.

Dovoľujem si Vás požiadať o informáciu, ktoré informačné databázy zabezpečovalo Centrum pre vedecko-technické informácie SR, resp. iné Vám podliehajúce subjekty, za obdobie jednotlivých rokov 2019 – 2023. Informáciu, prosím, špecifikovať osobitne podľa rokov, názvov databáz, určenia databáz, ich správcov a ročných poplatkov za ich využívanie.

Túto informáciu využijem pri snahe napomôcť zabezpečeniu nevyhnutných zdrojov vedeckého poznania, ktorú som otvoril predchádzajúcou interpeláciou na predsedu vlády Eduarda Hegera. Premiér na jej základe otvoril cestu k obnoveniu chemickej databázy SciFinder, ktorej absencia bola pre mňa prvotným impulzom k úmyslu venovať sa tejto dôležitej oblasti. Stalo sa tak aj v súvislosti s mimoriadne dôležitou aktivitou vedeckej obce pri riešení dlhodobu kriticky zanedbávaných povinností štátu pri likvidácii ekologickej záťaže PCB v Strážskom. Ako som však zistil, chemická databáza SciFinder nie je jediná, ktorá vedeckej obci chýba. Je pritom nespochybniteľné, že absencia prístupu k informačným databázam je obrovskou prekážkou pre napredovanie spoločnosti, pre ktorú vedecké poznatky navždy budú rozhodujúcim ťahúňom. Verím, že Vaša odpoveď bude účelne využitá pre urýchlenie prístupu Slovenska k informačným databázam a tým aj zvýšenie našej participácie na programoch vedomostnej ekonomiky a zabezpečení konkurencieschopnosti vysokých škôl, akadémií a výskumných ústavov pri získavaní zahraničných grantov a rozvíjaní spolupráce.

Táto interpelácia nepriamo nadväzuje na interpeláciu, ktorú som v minulom roku podal predsedovi vlády Eduardovi Hegerovi vo veci prístupu slovenskej vedeckej obce k chemickej databáze SciFinder. Tento prístup Vaša dávnejšia predchodkyňa pani ministerka Lubyová zrušila, čím síce ušetrila ročne 280 tis. eur, no zároveň postavila slovenských chemikov do nedôstojného ofsajdu, keď sa títo musia k tejto životne dôležitej databáze dostávať cez svojich priateľov v okolitých krajinách. Databáza SciFinder totiž už od roku 1800 zhromažďuje všetky informácie o denne vznikajúcich chemikáliách, zlúčeninách, liečivách. Dnes ich obsahuje už 190 miliónov a denne vznikajú nové. Keď sme mali do nej prístup, ročne zaznamenala približne 31 000 vstupov. Teda jeden vstup mal hodnotu 9 eur. Na problém absencie prístupu k jedinečnej databáze, ktorú spravuje Americká chemická spoločnosť som natrafil pri snahe podporiť vedcov, ktorí riešia úspešne a s veľkou dávkou vedeckej odvahy

problém PCB v Strážskom, konkrétne ide o Fakultu chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

Moja interpelácia bola úspešná, pán premiér otvoril cestu k obnoveniu prístupu k databáze SciFinder. Ale ako to už býva, vyriešenie jedného problému otvára nové problémy. Vysvitlo, že databáza SciFinder nie je jediná, ktorá vedcom na Slovensku dnes chýba. **Preto si Vás dovoľujem požiadať o informáciu, ktoré informačné databázy, ktoré zabezpečuje Vaše ministerstvo cez Centrum pre vedecko-technické informácie SR prípadne inak, boli zabezpečené v rokoch 2019, 2020, 2021, 2022 a 2023 a aké prostriedky sa v týchto rokoch vynakladali, a to podľa špecifikácie akú som uviedol v úvode.**

Touto interpeláciou si dovoľím upriamiť Vašu pozornosť na dve okolnosti a následne vyslovím požiadavku, o ktorej sa domnievam, že je hodná toho, aby ste jej prisúdili vysoký stupeň naliehavosti.

Predovšetkým ako obyvateľ východného Slovenska s nemalým zadosťučinením konštatujem, že súčasná vláda je prvá, ktorá začala po 38 rokoch účinne riešiť problém polychlórovaných bifenylov (PCB). Tieto nebezpečné látky a odpady z ich výroby dosiahli na Zemplíne koncentrácie, ktoré znamenajú smutné svetové prvenstvo. Preto treba oceniť, že dekontaminácia tohto regiónu sa dostala menovite do programového vyhlásenia vlády. Vďaka tomuto dôležitému kroku sa podarilo problém nielen analyzovať ale konečne pristúpiť aj k účinným riešeniam. Stalo sa tak v troch centrách masívneho zamorenia PCB –čkami v areáli bývalého Chemka Strážske, známymi pod názvami Ošipáreň, Tepláreň a Prameň Orlová. Ošipáreň bola vďaka Hasičskému záchrannému zboru z Humenného zbavená odpadu, ktorý bol umiestnený v špeciálnych kontajneroch. Pracuje sa na stabilizácii priestorov v objekte TP-2 Teplárni, kde je odpad toho času bezpečne uložený. Zásadným spôsobom sa pristúpilo aj k riešeniu skládky odpadu v lokalite Prameň Orlová, pre ktorú je vyvinutý unikátny postup na účinnú dekontamináciu vody od PCB a fenylov. Tento postup bude možné po dopracovaní využiť aj pre dekontamináciu stoviek hektárov okolitej pôdy, ktorej zamorenie je znepokojivým pozostatkom veľkovýroby PCB.

Ako je možné, že taký zložitý dlhodobý problém sa odrazu darí efektívne riešiť? Na to nemohla stačiť len vládna programová proklamácia, ani moje úsilie, keď som z ministerstva pôdohospodárstva inicioval spoločné rokovania tímov ministrov vnútra a životného prostredia. Nestačili k tomu ani sondy a analýzy, ktoré sme na ministerstve pôdohospodárstva iniciatívne urobili prostredníctvom šikovných ľudí na Ústrednom kontrolnom a skúšobnom ústave pôdohospodárskom, ba nerozhodli o tom ani samotné pridelené finančné prostriedky. To všetko bolo dôležité, no stále len vstupom k riešeniu, ktorého podstata spočívala inde. Politici síce otvorili dôležitú cestu k riešeniu, no podstatné bolo, že k jej vytýčeniu a naplneniu zmysluplnými krokmi povolali predstaviteľov vedy. Vedy, ktorá vždy bola a bude hybnou silou všetkých riešení, ktoré zvykneme nazývať slovom pokrok. V tomto prípade bolo rozumným politickým rozhodnutím, že sa ľudia disponujúci výkonnou mocou obrátili na odborný personál a pracoviská Fakulty chemickej

a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Tamojší vedci ponúkli svoje vedomosti zašifrované do zložitých vzorcov v zrozumiteľnej a najmä účinnej forme, čo spôsobilo, že problém lakonicky označený ako „PCB Strážske“ prestáva byť neriešiteľným a neriešeným. To neznamená, že ešte nebude potrebné nemálo práce i finančných prostriedkov, no celý proces má dnes už jasné kontúry. A ak už spomínam finančné prostriedky, tak je vhodné pripomenúť, že doteraz bolo vynaložených 350 tis. eur na činnosť Hasičského a záchranného zboru, pričom podstatnú časť tejto sumy – 230 tis. eur predstavovalo zhotovenie špeciálnych kontajnerov pre uloženie PCB. Ďalších 100 tis. eur bolo použitých na výskumné aktivity, analýzu rizík a odbornú prípravu riešenia. Za vysokú efektivnosť celého doterajšieho procesu patrí vďaka kolektívu Fakulty chemickej a potravinárskej technológie Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Ide o kolektív vedený doc. Ladislavom Štibrányim, ktorého členovia odvieďli v teréne i v laboratóriách náročnú vynikajúcu prácu. Do tohto kolektívu treba započítať aj odborníkov kontrolného chemického laboratória v Jasove a už spomenutý tím hasičov, ktorí za 25 dní počas každodennej 9 hodinovej nepretržitej práce odstránili z objektu Ošipáreň 150 ton nebezpečných odpadov. Len ten, kto mal možnosť čo i len nazrieť do tohto extrémne chaotického skladišťa si vie urobiť predstavu o tom, čo museli títo ľudia v špeciálnych oblekoch zvládnuť. Vďaka odbornému a kvalifikovanému dozoru pracovníkov zo spomínanej fakulty prebehla táto nebezpečná akcia bez akéhokoľvek ohrozenia zdravia zúčastnených pracovníkov. Všetkým za to patrí vďaka obyvateľov Slovenska, osobitne tých, ktorí obývajú trojuholník smrti vymedzený mestami Humenné, Michalovce a Vranov nad Topľou.

Na túto základnú časť mojej interpelácie nadvižem teraz dôležitou nadstavbou. Je všeobecne známe, že najvyššiu cenu pri riešení akýchkoľvek úloh majú informácie. Platí to aj pre svet chémie, v ktorom existujú milióny zlúčenín a denne vznikajú tisícky nových. Informácie o týchto zlúčeninách, chemických procesoch, liečivách, potravinách, farbivách, o biomedicíne, toxínoch atď., ponúka celosvetová chemická databáza SciFinder, ktorá zhromažďuje údaje počnúc rokom 1800. Dnes obsahuje už 190 miliónov zlúčenín a každý deň do nej pribúdajú desiatky nových. Jej výlučným majiteľom je Americká chemická spoločnosť. Prístup do tejto databázy je základným a nevyhnutným predpokladom serióznej vedeckej práce v oblasti nielen chémie na celom svete. Kto tento prístup nemá, je zo skutočného výskumu vopred diskvalifikovaný. Žiaľ, toto je v súčasnosti aj prípad Slovenska. Nebolo tomu tak vždy, do roku 2019 sme databázu mali k dispozícii, no vtedajšia pani ministerka Lubyová zmluvu so spoločnosťou SUWECO vypovedala a odvtedy je vedecká obec chemická na Slovensku odkázaná na nedôstojné spôsoby získavania údajov, keď jej musia potajme priateľsky pomáhať kolegovia z krajín, ktoré prístup do databázy majú, čo sú všetky krajiny Európskej únie ako aj Ukrajiny, žiaľ, okrem nás. To je naozaj pre krajinu, ktorá má ambíciu zvyšovať svoju vedeckú potenciu, nepredstaviteľné. O tom, že túto databázu potrebujeme nepriamo svedčí aj jednoduchý údaj – v časoch, keď sme mali k nej prístup, zaznamenávali sme do nej ročne priemerne 31 000 vstupov. Keďže cena ročného predplatného do databázy je okolo 280 tis. eur, jeden vstup nás stál necelých 9 eur, čo je vysoko efektívne, lebo každým vstupom sa získava súbor inak nedostupných informácií o fyzikálno-chemických

a biologických vlastnostiach látok, ich reaktivite atď. Nik netvrdí, že za každým vstupom stojí budúci nositeľ Nobelovej ceny za chémiu, no pokojne môžeme povedať, že bez prístupu do tejto databázy nikdy takéhoto nositeľa na Slovensku mať ani nebudeme. A ak by sa aj taký rysoval, tak nám utečie do zahraničia, kde bude môcť rozvíjať svoj talent.

Pán profesor Viktor Milata, čestný predseda Slovenskej chemickej spoločnosti, mi poskytol dokument s dlhým zoznamom krokov, ktoré boli urobené v dobrej viere pre obnovu prístupu Slovenska do tejto databázy. Slovenskí vedci oslovovali premiérov, ministrov, často nádejne, no v konečnom dôsledku vždy neúspešne. Dôvod bol prostý – tých 280 tis. eur ročne hodnotili politické autority ako peniaze, ktoré je lepšie usporiť. Je to veľmi krátkozraká a vo svojej podstate životy ohrozujúca logika. Naši vedci sú bez tohto prístupu ako špičkoví piloti bez štartovacej dráhy. Ich mozgy sú síce výkonnými strojmi, no nemôžu vzlietnuť za poznaním. Dovolím si Vás preto, vážený pán minister, požiadať o impulz, ktorý by na ministerstve školstva znamenal koniec falošného pocitu, že nezakúpením prístupu do svetovej databázy SciFinder čosi pre Slovensko šetríme. Pravda je opačná – vysoko tým prerábame. Nie je preto namieste otázka, či to slovenské vedecké pracoviská, SAV, vysoké školy a výskumné ústavy naozaj potrebujú? Túto otázku treba nahradiť inou – či si túto podivnú úsporu Slovensko môže dovoliť?! Dnes sme totiž práve vďaka slovenským vedcom po dlhých rokoch nastúpili cestu reálnej dekontaminácie PCB-čiek. To je však už v podstate história. Je nepochybné, že dnes nás obklopujú o veľa väčšie hrozby, ako aj výzvy, ktoré nedokážeme rozoznať a definovať len preto, že nám chýba základný chemický lexikón, ktorým predmetná databáza nepochybne je. Nuž a keďže chémiu je len jednou z vied, ktoré rozhodujú o kvalite našich životov, rozširujem svoju požiadavku na všetky disponibilné databázy tak, ako som to uviedol v merite svojej interpelácie.

Vážený pán minister Horecký,

ďakujem Vám za odpoveď na moju interpeláciu.

S úctou

Vážený pán
Ján Horecký
minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
Stromová 1
813 30 Bratislava